

NA CESTĚ K ODPOVĚDNÉ SPOTŘEBĚ

AUTOR

Recyklohraní, o.p.s., Ing. Jana Čechová, Ing. Hana Jarešová

ZÁMĚR

Student si připomene, že zdroje naší planety jsou omezené, a jaká rizika nám hrozí, pokud nepřestaneme plýtvat. Seznámí se s principy cirkulární ekonomiky a základními zásadami odpovědné spotřeby, které bychom měli dodržovat.

CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA

Střední školy – gymnázia, SOŠ, SOU

KLÍČOVÉ CÍLE

1. Student si ujasní, jaká jsou rizika nadměrné spotřeby a plýtvání pro nás i naši planetu Zemi.
2. Student se seznámí s významem termínů odpovědná spotřeba, cirkulární ekonomika a environmentální odpovědnost výrobců.
3. Student si připomene, co konkrétně každý z nás může dělat, abychom omezili plýtvání.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Student vyhledává a pracuje s informacemi a rozvíjí schopnost kritického myšlení. Propojuje nově získané informace se současnými znalostmi, uvádí je do souvislostí. Uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí, formuje a vyjadřuje myšlenky, naslouchá druhým lidem, zapojuje se do diskuse, spolupracuje ve skupině, zapojuje kreativitu, prezentuje a argumentuje.

KLÍČOVÉ POJMY

Odpovědná spotřeba, ekologická stopa, cirkulární a lineární ekonomika, pravidla 9R, environmentální odpovědnost výrobců

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

V metodické příručce pro pedagogy s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě. Ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

DOBA TRVÁNÍ

90 minut – 2 vyučovací hodiny. Pozn.: Možno realizovat najednou v rámci projektového dne nebo postupně v hodinách. Podle zvážení pedagoga je možné rozvíjet téma doplňkovými aktivitami. Časová dotace je pouze orientační, záleží na pedagogovi, jak danou aktivitu rozvine.

MÍSTO

Třída SŠ, SOU, SOŠ, gymnázia

POMŮCKY

Pomůcky jsou uvedeny u jednotlivých aktivit

POPIS PROGRAMU VČETNĚ METOD PRÁCE

Studenti pracují individuálně nebo ve dvojicích či v menších týmech. V průběhu samostatné práce učitel studenty obchází a v případě potřeby jim pomáhá s plněním úkolů. Studenti využívají pracovní listy a další přílohy k jednotlivým aktivitám.

AKTIVITA – ÚVODNÍ EVOKACE: HOŘ KOSTKOU A ODPOVĚZ NA OTÁZKU

Cíle aktivity: Studenti si hrou formou ujasní, co už o tématech plýtvání a odpovědná spotřeba vědí. Aktivněji se pak pustí do plnění dalších aktivit.

Časová dotace: 20 minut

Metoda: hra, diskuse

Pomůcky: Příloha č. 1 ke scénáři 1 pro SŠ: Hoř kostkou a odpověz na otázku

Postup: Pro úvodní evokaci pedagog zařadí aktivitu KOSTKA. Jde o jednu z možných aktivit doporučených při plánování výuky dle principu E-U-R (Evokace – Uvědomění si významu informací – Reflexe), která je postavena na konstruktivistickém přístupu k učení. Více informací k této metodě je k dispozici například na internetových stránkách Metodického portálu RVP.

K této aktivitě pedagog využije Přílohu č. 1 ke scénáři 1 pro SŠ: Hoř kostkou a odpověz na otázku. Z přílohy vystřihne a slepí kostku. Do této práce může zapojit také studenty. Místo čísel jsou na kostce otázky. Studenti postupně hází kostkou a následně odpovídají na otázky, které jim „padnou“. Doporučení: pedagog by se neměl spokojit s krátkou odpovědí, ale měl by se pokusit studenty rozmluvit, aby řekli co nejvíce informací nebo postřehů, které k tématu vědí nebo si myslí. Tip: Kostku z přílohy lze nejprve nalepit nebo překopírovat na pevnější papír, bude pak lépe držet tvar.

AKTIVITA – PRÁCE S INFORMACEMI: JAK NAŠE SPOTŘEBA OVLIVŇUJE NAŠI PLANETU

Cíle aktivity: Student se zamyslí nad tím, jak lidé využívají zdroje naší planety Země. Uvědomí si, že v některých zemích, mezi které patří i Česká republika, žijeme v nadbytku, a jinde mají lidé nedostatek. Připomene si, jaké negativní důsledky má plýtvání na přírodu i na lidskou populaci.

Časová dotace: 25 minut

Metoda: práce s informacemi, vyplňování pracovního listu, diskuse

Pomůcky: výpočetní technika (např. tablet, počítač, mobil), přístup na internet, Příloha č. 2 ke scénáři 1 pro SŠ: Pracovní list – Jak naše spotřeba ovlivňuje naši planetu

Postup: Pedagog studentům rozdá pracovní list – Příloha č. 2 ke scénáři 1 pro SŠ: Pracovní list – Jak naše spotřeba ovlivňuje naši planetu. Než studenti začnou odpovídat na otázky v pracovním listu, může jim učitel k připomenutí tématu pustit video Recyklohraní *EKOABECEDA pro klima – DÍL 5 – Co nám říkají uhlíková, vodní a ekologická stopa?* K dispozici je na www.recyklohrani.cz a na YouTube.com. Dle uvážení pedagoga studenti pracují ve skupinách nebo samostatně, diskutují o otázkách a dohledávají potřebná fakta na internetu. Uceleně jsou využitelné informace zpracované také v metodické příručce EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě. Ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

Na závěr aktivity pedagog probere se studenty správné odpovědi. Společně se zamyslí nad tím, zda je některé skutečnosti překvapily, co nového se dozvěděli, a naopak co už dříve věděli. Může se jich také dotázat, zda mají nějaké další otázky k tématu, které nezazněly.

AKTIVITA – PRÁCE V TÝMU: ODPOVĚDNÍ KREATIVCI

Cíle aktivity: Prostřednictvím kreativní aktivity studenti snáze porozumí tomu, co je to cirkulární ekonomika. Jejich úkolem bude vymyslet reklamní plakát či jiný reklamní formát, jak principy cirkulární ekonomiky vysvětlit spolužákům nebo rodičům.

Časová dotace: 30 minut

Metoda: týmová spolupráce, brainstorming, kreativní tvorba, copywriting

Pomůcky: výpočetní technika, přístup na internet, papíry na psaní a tvoření

Postup: Pedagog vyzve studenty, aby si zahráli na reklamní tvůrce a pokusili se vymyslet reklamu, prostřednictvím které vysvětlí svým spolužákům, ostatním studentům školy nebo dospělým (zejména rodičům), co je to cirkulární ekonomika a proč je důležité ve výrobě, v naší spotřebě i zpracování odpadu její principy uplatňovat. Protože pro mnohé studenty bude cirkulární ekonomika novým pojmem, mohou si pomoci tím, že zapojí umělou inteligenci. Z dostupných aplikací, které jsou zdarma, doporučujeme například ChatGPT (<https://chat.openai.com/>). Do ChatGPT mohou zadat například otázku *Prosím o nějaké tipy, jak mohu spolužákům vysvětlit, co je to cirkulární ekonomika*, a budou jim nabídnuty využitelné informace a náměty. Důležité však je, aby studenti zapojili i kritické myšlení a z nabídnutých podnětů vybrali ty, které budou považovat za smysluplné. Řadu informací, včetně schématu, najdete také v metodice Ekoabeceda aneb Na cestě k odpovědné spotřebě.

Když si studenti sami ujasní, co je to cirkulární ekonomika, mohou přistoupit k tvorbě. Rozdělí se do menších skupin. V týmech se domlouvají na tématu a formě zpracování – metoda brainstormingu (mohou například zvolit, že vytvoří plakát, video, podcast, článek do školních novin atp.). Pak potřebují námět graficky zpracovat, opatřit ho texty (copy-writing). Měli by pamatovat na to, že v reklamě je potřeba volit jednoduché, srozumitelné a chytlavé motivy a slogany. Reklamní tvůrci také rádi pracují s vtipem a nadsázkou. Neetické je uchylovat se k nepravdám nebo budit strach.

Na závěr jednotlivé týmy představí ostatním spolužákům své reklamní počiny. Vymění si také zkušenosti, jaké to bylo vytvářet reklamu tak, aby ji pochopili i ti, kteří o cirkulární ekonomice nemají žádné nebo jen malé informace. Mohou také výsledky své práce vystavit na školních chodbách nebo udělat prezentaci pro ostatní třídy.

AKTIVITA – HRA S KARTAMI – DEVĚT PRINCIPŮ CIRKULÁRNÍ EKONOMIKY

Cíle aktivity: Studenti se seznámí s devíti principy cirkulární ekonomiky (pravidla 9R).

Časová dotace: 15 minut

Metoda: týmová spolupráce, brainstorming, prezentace

Pomůcky: Příloha č. 3 ke scénáři 1 pro SŠ: Hrací karty – Devět principů cirkulární ekonomiky

Postup: Studenti budou pracovat s kartami, které představují devět principů cirkulární ekonomiky (pravidla 9R). Ty jsou k dispozici v Příloze č. 3 ke scénáři 1 pro SŠ: Hrací karty – Devět principů cirkulární ekonomiky. Učitel připraví 2–3 sady kartiček (podle počtu studentů, tj. 18 nebo 27 ks). Na začátku aktivity karty mezi studenty náhodně rozdá, studenti pak ve třídě vyhledají spolužáky, kteří mají karty se stejnými symboly. V takto vytvořených dvojicích nebo trojicích studenti připraví seznam námětů, jak své R aplikovat v běžném životě. Na konci aktivity každá dvojice nebo trojice představí spolužákům své pravidlo a náměty, které vymyslela.

Popis, co konkrétně si můžeme představit pod jednotlivými pravidly, najdete v metodické příručce Ekoabeceda aneb Na cestě k odpovědné spotřebě.

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA

AKTIVITA – HRA, KRESLENÍ: VYTVOŘ SI SVOU EKOLOGICKOU STOPU

Cíle aktivity: Student si připomene, co je to ekologická stopa a co ji zvyšuje. Zamyslí se nad tím, co můžeme každý z nás udělat pro to, abychom naši ekologickou stopu snížili.

Časová dotace: 20 minut, případně déle dle uvážení pedagoga

Metoda: kreslení, práce ve dvojicích, reflexe

Pomůcky: papíry ve formátu A4, pastelky, barvy nebo fixy

Postup: Učitel připomene studentům, že ekologická stopa je uměle vytvořená jednotka. Vyjadřuje plochu, kterou člověk potřebuje pro uspokojení svých potřeb, pro konkrétní činnost. Jinými slovy ekologická stopa měří, kolik si lidé berou z přírody. Stopa je pak porovnána s množstvím přírodních zdrojů, které může příroda obnovit. Ekologická stopa bere v úvahu, kolik zemědělské půdy, lesní plochy, pastvin a mořské plochy je potřeba k zajištění všeho, co lidé využívají. V posledních 50 letech se bohužel stává, že si z přírody bereme víc, než je schopna obnovit. Dá se říci, že žijeme na dluh budoucích generací.

Následně pedagog vyzve studenty k jednoduché aktivitě. **Studenti se rozdělí do dvojic a na papíry ve formátu A4, které jim pedagog rozdá, obkreslí svou bosou nohu.** Ve dvojicích si může každý obkreslit svou stopu, nebo se dvojice domluví, že budou mít jednu stopu dohromady. Důležité je, aby pak při další kreativní práci spolu studenti diskutovali a společně vymýšleli, co budou kreslit a psát. **Dovnitř do stopy studenti kreslí (obrázky mohou doprovázet textem), jak konkrétně mohou zmenšit svou ekologickou stopu, a to zejména tím, že nebudou věcmi plýtvat (při nakupování, cestování, v domácnosti, ve škole).** Doporučujeme, aby si studenti stopu rozdělili do 3–5 bloků a do každého pak nakreslili svůj záměr, jak zmenšit ekologickou stopu. Mohou využít i prsty stopy.

Pedagog by měl studenty také uklidnit, že u této aktivity jde především o myšlenky a náměty a schopnost je ztvárnit a zstručnit ve schématu stopy. Studenti, kteří jsou méně výtvarně zdatní, nemusí být v nepohodě, mají-li dojem, že neumí tak dobře kreslit, protože o to u této aktivity nejde.

Na závěr každá skupina či dvojice představí svou stopu spolužákům. Vybere jeden nápad, který podrobněji prezentuje ostatním. Tip – na konci prezentací mohou studenti vyhodnotit, s jakými náměty se nejvíce ztotožňují, a může o nich proběhnout hlasování.

AKTIVITA – ZRUČNOST: OPRAVÁRENSKÉ DÍLNY

Cíle aktivity: Studenti si zažijí, že poškozené nebo porouchané věci nemusíme hned vyhodit, ale můžeme je opravit, a pak nám mohou dál spolehlivě sloužit.

Časová dotace: 30 minut

Metoda: práce v dílnách, opravování

Pomůcky: věci na opravení a k tomu vhodné pomůcky

Postup: Pedagog se zaměří na to, že poškozené nebo porouchané věci nemusíme hned vyhodit, ale můžeme je opravit. Společně se studenty vybere věc nebo věci, které se pokusí opravit. Mohou to být hračky, utržené knoflíky, dřevá po-nožka, poškozená učebnice či nábytek. Mělo by jít o takové předměty, u kterých je reálné, že je studenti dokážou opravit. Podle toho, jaké předměty ve třídách vyberou, zajistí pedagog nebo studenti vhodné pomůcky a podmínky pro opravu (dílny, nástroje, šití atp.).

Zároveň si učitel se studenty povídá o tom, kde se dají opravit elektrospotřebiče, nábytek nebo oblečení. Zda znají nějaké veřejné dílny, šikovné řemeslníky nebo specializované opravárenské firmy. Co doma dělají, když se jim například porouchá pračka nebo rozbije mobil. Důležité je, aby si studenti uvědomili, že tím, že se snažíme věci používat co nej-déle, šetříme naše životní prostředí. Zbytečně neplýtváme zdroji surovin, vody a energie, které by musely být na výrobu nových produktů využity.

ZPŮSOB ZHODNOCENÍ LEKCE

Ústní shrnutí lekce – zopakování pojmů a zamyšlení se nad problematikou. Při závěrečné reflexi si studenti s pedagogem připome-nou, co o tématu odpovědná spotřeba věděli na začátku lekce a co nyní. Co si potvrdili, vyvrátili či upřesnili. Zamyslí se také nad tím, na jaké otázky stále neznají odpověď nebo co dalšího by chtěli o tématu vědět.

PODKLADY PRO JEDNOTLIVÉ AKTIVITY A ZDROJE

Metodická příručka pro pedagogy EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě (2024). Rovněž lze využít metodickou příručku a výukové scénáře EKOABECEDA aneb Umíme žít bez odpadů? (2017). Vše ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

Další podnětné informace najdete ve videích z cyklu EKOABECEDA pro klima a v dalších videích od Recyklohraní. K dispozici jsou na www.recyklohrani.cz nebo na kanálu YouTube.com.

Tento scénář je přílohou výukové lektorské příručky pro učitele s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě, kterou vytvořilo Recyklohraní, o.p.s., v rámci projektu Ekoučitel pro vzdělávání pedagogů, který je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí. V elektronické podobě jsou lektorská příručka i všechny scénáře dle věkových kategorií žáků a studentů dostupné na www.recyklohrani.cz.